

**TEMURIYLAR DAVRI RENESSANSI VA UNING MARKAZIY OSIYO
XALQLARI HAYOTIDAGI AHAMIYATI**

To’raxonova Zebo Anvarxo’ja qizi

Namangan davlat pedagogika instituti Tarix yo’nalishi 1-bosqich talabasi

E-mail: zebotoraxonova26@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-9944-8141>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19429654>

***Annotatsiya:** Temuriylar davri o’zining ilm-fan, ta’lim va madaniyat sohalaridagi rivojlanishi bilan ajralib turadi. Ushbu maqolada Temuriylar sulolasi davrida ilmiy markazlar, maktablar, madrasalar va kutubxonalar faoliyati, shuningdek, san’at va adabiyot taraqqiyoti tahlil qilinadi. Maqola tarixiy manbalar, arxiv hujjatlari va zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida yozilgan bo’lib, Temuriylar davrining Renessans ruhidagi taraqqiyotini yoritishga qaratilgan.*

***Kalit so’zlar:** Temuriylar, Renessans, ilm-fan, ta’lim, madaniyat, madrasalar, kutubxona, adabiyot, san’at, tarixiy rivojlanish.*

**THE TIMURID RENAISSANCE AND ITS SIGNIFICANCE IN THE LIFE OF
THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA**

***Abstract:** The Timurid era is distinguished by its development in the fields of science, education and culture. This article analyzes the activities of scientific centers, schools, madrasahs and libraries, as well as the development of art and literature during the Timurid dynasty. The article is written on the basis of historical sources, archival documents and modern scientific research and aims to shed light on the development of the Timurid era in the spirit of the Renaissance.*

***Keywords:** Timurids, Renaissance, science, education, culture, madrasahs, library, literature, art, historical development.*

**РЕНЕССАНС ЭПОХИ ТИМУРИДОВ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В ЖИЗНИ
НАРОДОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ**

***Аннотация:** Эпоха Тимуридов отличается развитием науки, образования и культуры. В данной статье анализируется деятельность научных центров, школ, медресе и библиотек, а также развитие искусства и литературы в период правления династии Тимуридов. Статья написана на основе исторических источников, архивных документов и*

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

современных научных исследований и призвана пролить свет на развитие эпохи Тимуридов в духе Ренессанса.

Ключевые слова: Тимуриды, Ренессанс, наука, образование, культура, медресе, библиотека, литература, искусство, историческое развитие.

KIRISH

Temuriylar davri Markaziy Osiyo va Yaqin Sharq hududida o‘zining siyosiy, iqtisodiy va madaniy salohiyati bilan ajralib turgan davrdir. Ushbu davr ilm-fan va ta’limning yangi pog‘onaga ko‘tarilishi bilan ajralib turadi. Temuriylar hukmdorligi ostida shaharlar ilmiy markazlar, kutubxonalar va madrasalar bilan boyitildi, shu bilan birga san’at va adabiyot sohalarida ham yuksalish kuzatildi. Fan, ta’lim va madaniyat sohalaridagi taraqqiyot bu davrni tarixiy Renessans davri sifatida qarashga asos yaratadi. Temuriylar sulolasi davrida ilm-fan, falsafa, astronomiya, matematika, tibbiyot va adabiyot sohaları rivojlandi. Bu davr ilmiy tafakkur, ma’rifat va madaniyatni yangi bosqichga olib chiqdi.

Temuriylar sulolasi 1370-yildan 1500-yillargacha Markaziy Osiyo, Eron, Hindiston va Yaqin Sharq hududlarini qamrab olgan. Amir Temur va uning avlodlari siyosiy barqarorlikni ta’minlagan holda madaniyat va ilm-fan rivojiga katta e’tibor qaratdi. Samarqand, Herat, Buxoro kabi shaharlar ilmiy markazlarga aylandi. Shu davrda hukmdorlarning homiyligi tufayli ilmiy va madaniy faoliyat yuksaldi.

Temuriylar davrida ilm-fan va ta’lim sohaları alohida rivojlanib, bu davrni Markaziy Osiyoda Renessans davri sifatida qarashga asos yaratdi. Hukmdorlarning ilm-fanni rivojlantirishga bo‘lgan qiziqishi va homiyligi natijasida Samarqand, Herat va Buxoro shaharlarida madrasalar, kutubxonalar va ilmiy markazlar faoliyat ko‘rsatdi. Madrasalarda diniy bilimlar bilan bir qatorda falsafa, matematika, astronomiya, tibbiyot, geografiya va tabiatshunoslik sohaları ham o‘qitildi. Bu ilmiy sohalarga e’tibor davlat siyosatining muhim qismi bo‘lib, ularning taraqqiyoti jamiyatning ma’naviy va madaniy rivojlanishiga katta hissa qo‘shdi .

Samarqanddagi Ulug‘bek madrasasi va observatoriyasi ilm-fan markazi sifatida mashhur bo‘lib, astronomiya va matematika sohalarida yangi yutuqlarni yaratdi. Ulug‘bekning astronomik jadvali va ilmiy asarlari butun dunyo olimlari tomonidan qadrlanib, ko‘plab ilmiy tadqiqotlar uchun asos bo‘ldi. Shu bilan birga, ilmiy asarlar tarjima qilinib, arab, fors va turk tillarida nashr etilgan. Bu esa ilm-fanning uzluksiz rivojlanishi va bilim merosining keyingi avlodlarga yetib borishini ta’minladi.

Temuriylar davrida kutubxonalar ham alohida ahamiyatga ega bo‘ldi. Kutubxonalar nafaqat diniy va ilmiy asarlarni saqlash, balki ularni jamlash va tarqatish markazlari sifatida xizmat

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

qildi. Shu orqali olimlar, talabalar va ziyolilar ilmiy bilimlarni o’rganish va rivojlantirish imkoniyatiga ega bo’ldilar. Shuningdek, ilmiy merosni shakllantirishda hukmdorlarning homiyligi, madrasalarga mablag’ ajratilishi, ilmiy asarlarni saqlash va tarjima qilish ishlari katta rol o’ynadi. Bu omillar Temuriylar davrida ilm-fan va ta’lim tizimining mustahkamlanishi va rivojlanishiga xizmat qildi. Natijada, ilmiy tafakkur va ma’rifat ruhida shakllangan avlodlar ilm-fan va madaniyatning yanada rivojlanishiga hissa qo’shdilar.

Temuriylar davri san’at va adabiyot sohasida ham yuksak taraqqiyot davri bo’lib, bu davrni Markaziy Osiyoda Renessans ruhidagi madaniy yuksalish sifatida baholash mumkin. Hukmdorlarning homiyligi va ilm-fan bilan uyg’unlashgan siyosati natijasida miniatyura san’ati, arxitektura, she’riyat va tarixiy yozuvlar yangi pog’onaga ko’tarildi. Shu davrda Herat va Samarqand san’at maktablari ilmiy va ijodiy markazlar sifatida shakllandi, ular nafaqat mamlakat hududida, balki butun Markaziy Osiyo va Yaqin Sharqda o’zining ta’sirini ko’rsatdi.

Miniatyura san’ati Temuriylar davrida alohida rivojlandi. Rang-barang tasvirlar, kitoblarni bezash, tarixiy va diniy sahnalarni tasvirlash uslublari bu davrning o’ziga xos xususiyatlarini namoyon etdi. Shu bilan birga, arxitektura sohasida masjidlar, madrasalar, saroylar va masar barpo etilib, ularning bezaklari, mozaikalar va g’isht ishlari yuqori san’at darajasini ko’rsatdi. Samarqand va Heratdagi madrasa va masjidlarining me’moriy shakllanishi bu davrning estetik va madaniy darajasini namoyon qilmoqda.

Adabiyot sohasida Temuriylar davri o’zining buyuk ijodkorlari bilan ajralib turadi. Alisher Navoiyning asarlari, tarixiy risolalar, she’riyat va nasr sohalari o’sha davrning madaniy merosini boyitdi. Navoiyning asarlari faqat adabiy jihatdan emas, balki ma’naviy va falsafiy nuqtai nazardan ham jamiyatga katta ta’sir ko’rsatdi. Shu davrda tarixshunoslik ham rivojlandi, tarixiy voqealar va davlat arboblarning hayotiy faoliyati yozma manbalar orqali saqlanib qoldi. Temuriylar davrida san’at va adabiyot taraqqiyoti ilm-fan va ta’lim bilan uzviy bog’langan bo’lib, bu omil ilmiy tafakkur va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qildi. Hukmdorlarning homiyligi, kutubxona va madrasalarning faoliyati, shuningdek, tarjima va nashr ishlari san’at va adabiyotning rivojlanishiga turtki berdi. Natijada Temuriylar davri Markaziy Osiyo madaniyati tarixida o’ziga xos yuksaklik bosqichi sifatida ajralib turadi.

Temuriylar davri Renessans ruhining Markaziy Osiyoda o’ziga xos ko’rinishi bilan ajralib turadi. Yevropa Renessansi bilan solishtirganda, Temuriylar davrida ilm-fan, ta’lim va madaniyatning rivojlanishi diniy, falsafiy va siyosiy kontekst bilan uyg’unlashgan holda amalga oshgan. Ilmiy va ijodiy faoliyat hukmdorlarning homiyligi ostida rivojlantirilgan, ilmiy markazlar va kutubxonalar faoliyati esa ilm-fan va san’atning barqaror rivojlanishiga xizmat qilgan.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Temuriylar davri Renessansi o‘zining ilmiy yondashuvi bilan ajralib turadi. Ulug‘bekning astronomik observatoriyasi, madrasalar va ilmiy asarlar ilmiy tafakkur, kuzatish va tajriba asosida shakllangan bo‘lib, bu davrning markaziy xususiyati hisoblanadi. Shu bilan birga, madaniyat va san’at sohalarida miniatyura, arxitektura, she’riyat va tarixshunoslikda yaratgan yuksak asarlar o‘zining estetik va badiiy qiymati bilan ajralib turadi. Bu esa ilm-fan va san’atning bir-biri bilan uyg‘unlashganligini ko‘rsatadi.

Temuriylar davri Renessansining yana bir o‘ziga xos jihati bu ilmiy merosni jamlash va saqlashga qaratilgan tizimning mavjudligidir. Kutubxonalar, tarjimalar va ilmiy markazlar orqali bilim uzluksiz ravishda keyingi avlodlarga yetkazilgan. Shu bilan birga, ilm-fan va madaniyat sohalarida amalga oshirilgan yutuqlar nafaqat o‘sha davr hududi uchun, balki butun Markaziy Osiyo va Yaqin Sharq madaniyati uchun muhim ahamiyatga ega bo‘ldi.

Temuriylar davrida Renessans ruhining o‘ziga xosligi shundan iboratki, ilm-fan, ta’lim, san’at va adabiyot bir-birini to‘ldirgan holda jamiyatning ma’naviy va intellektual rivojlanishini ta’minlagan. Bu davr ilmiy tafakkur, ijodiy fikrlash va madaniy yuksalishning yagona tizimi sifatida shakllangan. Shu bilan birga, Temuriylar homiyligi ostida ilmiy va madaniy markazlar, kutubxonalar va madrasalar faoliyati bilim merosini saqlash, kengaytirish va rivojlantirishga xizmat qilgan. Natijada, Temuriylar davri Markaziy Osiyoda Renessans ruhini uyg‘otgan, ilm-fan va madaniyatning yangi bosqichini boshlab bergan tarixiy davr sifatida qadrlanadi.

Xulosa

Temuriylar davri ilm-fan, ta’lim va madaniyat sohalaridagi yuksalishi bilan ajralib turadi. Madrasalar, kutubxonalar va ilmiy markazlar orqali bilim merosi shakllandi, san’at va adabiyot sohalarida yangi pog‘onaga ko‘tarilish kuzatildi. Bu davr ilmiy tafakkur, ijodiy fikrlash va madaniy rivojlanishning o‘ziga xos namunasi bo‘lib, tarixiy Renessans davri sifatida qadrlanadi. Temuriylar davri nafaqat o‘sha davr hududi uchun, balki butun Markaziy Osiyo va Yaqin Sharq madaniyati uchun yuksak ilmiy va madaniy meros qoldirdi. Shu bilan birga, hukmdorlarning homiyligi, ilmiy va san’at markazlarini yaratish, tarjima va asarlarni saqlash kabi omillar Temuriylar davrining taraqqiyotini barqarorlashtirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmedov B. A. Amir Temur. – Toshkent: O‘zbekiston, 1996.
2. Axmedov A. Temuriylar davrida ilm-fan va madaniyat. – Toshkent: Fan, 2000.
3. Azamat Ziyo. O‘zbek davlatchiligi tarixi. – Toshkent: Sharq, 2000.
4. Bartold V. V. Turkiston mo‘g‘ullar istilosi davrida. – Toshkent: Fan, 1990.
5. Bo‘riboy Ahmedov. Sohibqiron Amir Temur. – Toshkent: O‘qituvchi, 1995.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

6. Imomnazarov M. Milliy ma’naviyatimiz asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2001.